

3. Денисюк Д. С. Правові основи діяльності Національної поліції України в умовах верховенства права. *Наук. вісн. Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. Вип. 39. Т. 1. С. 133–135.

4. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав людини та громадянина в Україні. *Наук. вісн. Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 171–186.

5. Чернявський С. С., Орлов Ю. Ю. Актуальні проблеми організації науководослідної та дослідно-конструкторської роботи в системі МВС України. *Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ*. 2016. № 1. С. 5–18.

6. Циганенко А. А. Напрями удосконалення діяльності Національної поліції щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина. *Правова держава*. 2019. № 35. С. 54–61.

7. Бугайчук К. Л. Правові основи діяльності Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2 (23). Т. 3. С. 125–130.

8. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. Харків; Дніпропетровськ: Панов, 2015. 316 с.

9. Бандурка О. М. Ключові пріоритети державної політики у правоохоронній сфері в контексті необхідності прийняття закону України «Про органи внутрішніх справ». *Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2015 р.). Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2015. С. 13–17.

Олена МАРЧЕНКО

професорка кафедри теорії

та історії держави і права

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

докторка філософських наук, доцентка

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ЛЮДИНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Триваюча війна Української держави із російським агресором завдає значної шкоди екосистемам не лише нашої країни, а й усього європейського континенту, тож питання міжнародного захисту права людини на безпечне довкілля є сьогодні, як ніколи, актуальним, і ця проблематика не обмежується українськими кордонами. Свого часу Ф. Реймерс наголошував, що у глобальному світі навіть регіональні війни насправді спрямовані проти всього людства, тобто вони втрачають локальний характер і отримують загальносвітове значення, оскільки піддають загрозі усіх людей нашої планети. Переважна більшість екологічних катастроф, наслідки яких будуть відслідковуватися протягом десятиліть або навіть століть, спровокована саме військовими, озброєними сучасними технологіями [1].

Дані, представлені у «Conflict Trends: A Global Overview, 1946–2022», свідчать, що кількість людських жертв воєнних конфліктів є найвищою за останні 28 років [2]. У 2018 році на зустрічі у United Nations Security Antonio Guterres повідомив, що 40% громадянських війн та збройних конфліктів за останні 60 років пов'язані із конкуренцією за скудні природні ресурси. На його думку, ця тенденція буде посилюватися через зміну клімату, через людський фактор, через корупцію і несправедливий розподіл природних ресурсів, що тягне за собою ескалацію конфліктів у майбутньому, якщо екологічні і ресурсні ризики не будуть усунені [3].

У дослідженні питання захисту права людини на безпечне довкілля важливе значення відіграли праці визначних мислителів другої половини ХХ ст., а саме: Швейцера (1966), М. Ріттера (1991), А. Гідденса (1991), М. Хоркхаймера (1993), в яких правила та норми поведінки людини в суспільстві розглядаються саме з позицій екологічного імперативу. Вони доводять необхідність зміни фокусу суспільної свідомості зі споживчих цінностей на гармонізацію співіснування з природою, що постулюється як гарантія збереження всього живого на Землі.

Аналіз дотичних до даної проблематики сучасних джерел дозволив умовно виділити дві найбільші групи наукових розвідок. До першої групи належать праці, в яких досліджуються власне юридичні аспекти забезпечення прав людини у контексті екологічних проблем як на міжнародному, так і на національному рівнях. Другу групу складають дослідження, де права людини і власне питання екологічної відповідальності розглядаються в контексті динаміки правових відносин, тобто ці праці характеризуються синтезом теорії держави і права та філософії права. За приклад може слугувати праця J. Lanawaang і L. Lombok «The Philosophy of Liability in Environmental Disputes». Це дослідження було важливим для загального розуміння сучасної геополітики та ролі провідних держав світу у створенні/вирішенні глобальної екологічної кризи [4].

Конференція ООН з проблем довкілля людини, що проходила у Стокгольмі у 1972 році, стала свого роду стартовим майданчиком щодо актуалізації акцентів в екологічній проблематиці, значною мірою на правах людини. Безпосереднім результатом роботи конференції стало прийняття важливих документів, серед яких чільне місце займає Декларація Конференції ООН з проблем навколишнього середовища людини (далі – Стокгольмська декларація). У ній сформульовано принцип, згідно з яким «людина має основне право на свободу, рівність та сприятливі умови життя у довкіллі, якість якої дозволяє вести гідне та процвітаюче життя».

У 90-і роки ХХ ст., із отриманням незалежності колишніми радянськими республіками, право на сприятливе для життя людини довкілля знайшло своє відображення у перших законодавчих актах, а далі і у конституціях цих держав. Окрім того, у Законі України 1991 року «Про охорону довкілля». Стаття 50 Конституції України утверджує право кожного

громадянина держави на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище і відшкодування заподіяної внаслідок порушення цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів та предметів побуту, а також право на її поширення.

Міжнародними організаціями здійснюється оцінка і узагальнення наслідків порушення прав людини у контексті злочинів проти природи, проте відкритим залишається питання юридичної відповідальності держав – суб'єктів воєнних конфліктів – за завдану природі шкоду. Міжнародно-правова відповідальність за екологічні правопорушення передбачає настання негативних наслідків для суб'єкта міжнародного права, який допустив порушення норм міжнародного екологічного права.

У 2009 році Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP, United Nations Environment Programme) опублікувала великий звіт щодо стану захисту права людини на безпечне навколишнє середовище в умовах збройних конфліктів. Було зроблено акцент на необхідності розвивати правовий захист, використовуючи не лише міжнародне гуманітарне право, а й міжнародне екологічне право і міжнародне кримінальне право. Комісією розроблено низку правових принципів щодо захисту навколишнього середовища під час конфліктів, а також оцінки екологічних збитків під час і після воєнних дій. Водночас усі ці зусилля поки що залишаються в кейсі відкладеної у часі ефективності.

Ускладнює ситуацію й те, що міжнародні конвенції, зокрема «Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище, що регулюють питання воєнної складової екологічних загроз» 1977 року (ENMOD), уклалися близько пів століття тому, й не вповні відображають реальну картину сучасної війни з її новітніми технологіями. Крім того, формулювання міжнародних конвенцій і договорів недостатньо конкретні, і хоча це є цілком природним для такого роду документів, проте і суттєво уповільнює й ускладнює процес притягнення винних до відповідальності. Наприклад, стаття 1 вищезазначеної Конвенції зазначає, що кожна держава-член зобов'язується утримуватися від військового чи будь-якого іншого ворожого використання впливу на навколишнє середовище, що має масштабні, довгострокові або важкі наслідки, як засобу руйнування та шкоди будь-якому іншому члену. держави (ENMOD, 1976). Очевидно, що такі розмиті формулювання, як «широкі», «довгострокові», «серйозні наслідки», залишають простір для уникнення відповідальності.

Проблемність ситуації із притягненням до відповідальності за злочини проти природи пов'язана також і з тим, що: 1) держава – суб'єкт збройного конфлікту має бути учасником відповідної конвенції або договору; 2) держава-учасниця повинна визнати компетентність того чи іншого органу приймати і розглядати скарги щодо екологічних збитків. До того ж рішення

конвенціональних органів знаходяться винятково у внутрішньополітичній компетенції через несформованість юридичних механізмів їх застосування в національному праві.

1. Reimers N.F. Ecology (theories, laws, rules, principles and hypotheses). 1994. Available in: <https://fondeco.ru/en/reimers-nikolai-f-dorovich-almanah-den-za-dnem-nauka-kultura/>

2. «Conflict Trends: A Global Overview, 1946–2022». URL: <https://www.prio.org/publications/13513>

3. The Security Council unanimously adopts resolution 2401 (2018) on the immediate cessation of hostilities to allow for medical evacuation and services in conflict areas, and to provide access of humanitarian aid in Syria. Prior to the meeting Security Council delegations speak with the Director of the Security Council Affairs Division (24 February 2018). <https://www.prio.org/publications/13513>

4. Lanawaang, J. J. & Lombok, L. L. The Philosophy of Liability in Environmental Disputes. R. Harold Elby Sendouw et al. (Eds.): Proceedings of the Unima International Conference on Social Sciences and Humanities (UNICSSH 2022), 2023. p. 1963-1968. DOI: https://doi.org/10.2991/978-2-494069-35-0_235.

5. Reimers, F. M. (2023). Education and the challenges for democracy. *Education Policy. Analysis Archives*, 31(102). <https://doi.org/10.14507/epaa.3.8243>

Роман МИРОНЮК
професор кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН У ВИПАДКУ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ОКРЕМІ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху складають найпоширенішу з-поміж інших порушень групу правопорушень, які виявляються, фіксуються та за які поліцейськими та судом застосовуються штрафні санкції. Однак попри постійну увагу науковців та практиків, яка спрямована на удосконалення адміністративно-деліктного законодавства у сфері їх правового регулювання, діючий Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) містить ряд положень, які потребують удосконалення з метою більш ефективного впливу на порушників Правил дорожнього руху. Тому нижче доцільно вказати на